

Т.О. Ілляшенко, канд. екон. наук, доц.,
К.В. Ілляшенко, канд. екон. наук, доц.,
Сумський державний університет

ПРОБЛЕМИ ЯКОСТІ ОСВІТИ В УКРАЇНІ ТА ВИЗНАННЯ ВІТЧИЗНЯНИХ ДИПЛОМІВ

Той факт, що дипломи про вищу освіту та вчені ступені, отримані в Україні, не визнаються за кордоном, досить часто пояснюють недостатньо високим авторитетом наших вищих навчальних закладів.

Насправді, причина недостатньо високого авторитету наших університетів за кордоном криється не у низькій якості освіти, а у невідповідності вітчизняної вищої школи освітнім стандартам західних країн.

Виправити цю невідповідність покликаний Болонський процес, до якого з 2005 року включилася і Україна. Мета Болонського процесу полягає у створенні єдиного Європейського простору вищої освіти. Для досягнення цієї мети передбачено визнання всіма європейськими університетами єдиного принципу побудови навчання та адміністрування освіти, підвищення можливостей студентів та викладачів у зміні місця праці та навчання, а також взаємне визнання дипломів.

Саме на проблемі визнання дипломів хотілося б зупинитися детальніше.

Сьогодні визнання дипломів відбувається на основі Лісабонської конвенції про визнання кваліфікації вищої освіти у Європейському регіоні. Вона була прийнята ще на початку 1990-х років, але до сих пір із-за різниці систем освіти у Європі застосування цієї конвенції на практиці ускладнене. На думку експертів, для того, щоб конвенція запрацювала на повну силу, крім трьохетапної системи навчання (бакалавратура, магістратура, докторантура) та загальноєвропейської системи оцінок необхідно також впровадити єдиний для всіх вузів документ – додаток до диплома про вищу освіту (універсальною англійською мовою), в якому би чітко прописувались програма навчання, кількість курсів, що були прослухані, кількість навчальних годин тощо.

В Європі вже визнають дипломи провідних університетів України, таких як КНУ ім. Т. Шевченка, НТУУ “КПІ”, НаУКМА.

Однак поки таке визнання, стосується дуже обмеженого кола вищих навчальних закладів України, а існуюче положення справ чи навряд може заспокоїти талановиту молодь, що отримує вищу освіту в десятках інших ВНЗ по всій країні. Саме тому дуже важливо, насамперед для нинішніх і майбутніх студентів, зрозуміти напрямок і суть змін, що відбуваються в освітньому просторі України, тому що від цього напряму залежить науковий потенціал як усієї країни взагалі, так і здатність знайти себе в Європейському просторі для кожного громадянина зокрема.

Порівняльний аналіз сучасних тенденцій розвитку освітнього простору в США й, наприклад, країнах Європи, чії стандарти й методи у сфері освіти обрані Україною в якості бажаного орієнтира свідчать про наявність істотних відмінностей.

Якщо домінуючою концепцією реформування системи освіти в Європі є інтернаціональна уніфікація й стандартизація змісту академічних програм (і самого навчального процесу), яка, фактично дозволяє конвертувати й зіставляти оцінку знань, отриманих у різних ВНЗ у різних державах, підводячи їх під спільний знаменник, то в США, вже протягом багатьох років застосовується освітня система, побудована на систематичному індивідуальному пошуку, селекції й урахуванні схильностей, здатностей, талантів кожного, хто навчається, як при вступі в навчальний заклад, так і в процесі індивідуалізованого його навчання в стінах того ж самого ВНЗ, відповідно до виявлених природних задатків.

Вже перший швидкий погляд на еволюційні процеси в освітньому просторі країн Старого Світу дозволяє говорити про наявність певних проблем:

- 1) система взаємозаліків академічної успішності (кредитів) у навчальних закладах Європейського Співтовариства (ECTS), актуалізує проблему взаємної відповідальності й взаємної довіри до якості навчання у вищих навчальних закладах-партнерах;

2) фактично процеси глобалізації й рівень розвитку сучасних технологій призвели до зміщення акцентів у визначенні цілей та результатів самого освітнього процесу.

Обидві ці складові мають безпосереднє відношення до проблеми визнання вітчизняних дипломів у високорозвинених країнах світу.

Першу проблему, як представляється нам, практично неможливо розв'язати лише одними директивними методами, тому що ніякі міжнародні конвенції й угоди не зможуть гарантувати однаково високий порівняно з європейським стандарт якості освіти як у столичних, так і в регіональних ВНЗ України різних форм власності. Вихід з положення може бути знайдений винятково в площині добровільних інтеграційних процесів на рівні самих ВНЗ. Тільки взаємна довіра до конкретного бренда (наприклад, Сорбона, КНЕУ, Києво-Могилянська академія та ін.) дозволить прискорити інтеграційні процеси в освітньому просторі й підтримувати на досить високому рівні внутрішню мотивацію самих ВНЗ до підвищення якісних параметрів освіти, а не кількісних показників.

Ще одним механізмом, що сприяє визнанню якості вітчизняної освіти провідними країнами світу, а в такий спосіб, і поступовому поверненню довіри взагалі до системи освіти України може стати приведення вітчизняних освітніх стандартів у сфері фінансової освіти у відповідність із вимогами загальноновизнаних міжнародних організацій, що здійснюють сертифікацію знань фахівців-практиків відповідного профілю: CFA – сертифікований фінансовий аналітик, CPA – сертифікований бухгалтер-практик. Впровадження такої системи зовнішньої незалежної сертифікації автоматично буде сприяти підняттю іміджу української освітньої системи, що готує спеціалістів-практиків.

Друга проблема має не менш глибоке коріння. Сорбонська декларація рекомендує, щоб університетські заняття були розділені на два окремі етапи; один – ведучий до одержання першого кваліфікаційного диплома (“undergraduate”) і наступний (“postgraduate”), з одержанням ступеня “магістра” або докторського [doctoral] диплома. Даний підхід у рамках основних положень

болонського процесу може призвести до того, що з'являється загроза відходу від індивідуалізованого процесу навчання до стандартного уніфікованого. Фактично, одержавши можливість покрокового навчання в стінах різних ВНЗ студентіві відкривається свобода необмеженого переміщення між різними освітніми установами, що висувають аналогічні вимоги до обсягів і якості отриманих претендентом знань.

Такий підхід йде дещо у розріз із прогресивними принципами навчання як індивідуалізованого процесу (передовий досвід США), основними характеристиками якого є: індивідуальне навчальне планування, відповідне до здібностей та схильностей тих, хто навчається, коли кожний студент вчиться за своїм особистим навчальним планом; програми для обдарованих (вундеркіндів); вивчення елективних предметів (на вибір); відмова від низки дисциплін, не пов'язаних з обраною професією; можливість вступу відразу на другий і більш високий курс; матеріальна й інтелектуальна підтримка відмінників (а не трієчників).

Виникає питання, а чи досить буде часу в рамках тільки "postgraduate" навчання для того, щоб виявити й відібрати дійсно талановиту молодь, здатну займатися наукою; визначити поле наукових або науково-прикладних інтересів студента і, найголовніше, хто саме буде відповідати за процес і в стінах якого ВНЗ. Яким чином буде підтримуватися спадкоємність в рамках цілих наукових шкіл та течій.

Підводячи підсумок усьому сказаному вище, слід зазначити, що реформування вищої освіти в Україні торкається сьогодні не тільки проблеми нарощування наукового потенціалу країни, як головного фактору економічного зростання у майбутньому, але й фактично долі сотень тисяч простих громадян, всебічне задоволення потреб яких вважається основною парадигмою сталого розвитку будь-якої держави. У цьому зв'язку питання реформування системи освіти повинні вирішуватися виважено й комплексно, враховуючи всі можливі наслідки прийнятих рішень.